

Motion till riksdagen

1987/88:L410

av Kaj Larsson och Ulla-Britt Åbark (s)

om barns umgängesrätt

Skilsmässa är en uppsplitande process för alla parter. Vid många skilsmässor är det barnen som far mest illa. Barnen slits mellan bägge föräldrarna. Detta gäller i hög grad vid vårdnadstvister.

För 50 år sedan var det nästan uteslutande pappan som fick vårdnaden av barnen. I dag är det omvänt – det är mamman som får vårdnaden. (Det finns inget i lagen som säger att det skall vara så.) Att starta en skilsmässa-process är arbetsamt, eftersom de flesta aldrig tidigare har vänt sig till advokat. De har heller aldrig tidigare varit i kontakt med tingsrätt. I de fall man inte kommer överens om vårdnaden börjar den uppsplitande tvisten om vem av föräldrarna som är mest lämpad att bli vårdnadshavare. Tingsrätten avgör vem som får den interimistiska vårdnaden av barnen beroende på vad föräldrarna anför. Att få den interimistiska vårdnaden är i de flesta fall avgörande för att få den slutliga vårdnaden. Detta beror nästan uteslutande på att de sociala myndigheterna påbörjar sina vårdnadsutredningar för sent och inte blir färdiga inom rimlig tid.

Vi anser att det borde åligga de sociala myndigheterna att se till att vårdnadsutredningar skall vara klara inom tre månader efter det att tingsrätten avgjort den interimistiska vårdnaden. För att underlätta en uppgörelse i godo mellan de tvistande föräldrarna borde införas en regel om obligatoriska informations- och samarbetsamtal, i de fall man inte är överens om vårdnaden av barnen. Samtalen skall föras hos socialförvaltningen (liknande Lunds kommun) innan frågan avgörs av tingsrätt. Kommer parterna då överens om en lösning skall tingsrätten döma efter detta, om det inte är uppenbart till men för barnet.

Vi är övertygade om att många vårdnadstvister kan få sin lösning på detta sätt. Lagen om gemensam vårdnad bygger på att föräldrarna är överens om den gemensamma vårdnaden. I ca 90 % av skilsmässorna är det inte gemensam vårdnad, utan en av föräldrarna har umgängesrätt. I många fall fungerar inte umgängesrätten. Vårdnadshavaren kan försvåra eller rent av sabotera umgängesrätten på många sätt. För att stärka den som har umgängesrätt och framför allt barnen, som har rätt till bägge föräldrarna, vore det angeläget att skärpa de regler som skall tillförsäkra umgängesrättsföräldern möjligheten att faktiskt utöva umgänget.

De i dag allt vanligare rättsprocesserna om uteblivet umgänge ställer barnet i centrum för föräldrarnas olösta konflikt. Under de år rättsprocesserna pågår har den ena föräldern oftast ingen kontakt med sitt barn. Dessa rättsprocesser är oftast inget juridiskt problem utan ett socialt och bör därför lösas genom att rätten förelägger parterna vid vite att gå på sam-

arbetssamtal. Härvid bör även barnet ha stöd och upplysning av sakkunnig person om att barnet inte har skuld i föräldrarnas konflikt.

Sedan ett barn har fyllt 12 år tas ofta hänsyn till vad barnet självt anser om umgänge med annan person än vårdnadshavaren. Detta är i och för sig en viktig princip men den får samtidigt inte innebära att barnets inställning får till följd att umgängesrättsföräldern helt går miste om sin rättighet att umgås med sitt barn. Det är i dessa sammanhang utomordentligt viktigt att inte för stor börda läggs på barnet.

Barn tar ändå ofta på sig skulden för att föräldrarna bråkar, då de känner att bråket gäller barnet. Det förekommer att barn går i självmordstankar. Eftersom man lär i den skola man går, så kommer barnet då det blir vuxet att handla i samma mönster som föräldrarna gjort i sin konflikt. I tvister kring barnen, som är av juridisk karaktär, bör barnet ha ett eget juridiskt ombud, som tillser barnets intresse och framför allt ser till att barnet inte utsätts för psykisk press i domstolen.

Att en del skilsmässobarn inte har något egentligt umgänge med den ena föräldern kan bero på geografiska avstånd i kombination med brist på ekonomiska resurser. För att stödja dessa barn borde samhället bidra med ett visst antal resor per år.

Det kan finnas skilda anledningar till en förälders ovilja till umgänge med barnen. I sådana fall bör de sociala myndigheterna ställa upp för barnen och undersöka anledningen till den avbrutna kontakten och ge stöd för att få i gång ett umgänge och föräldrans ansvar. Den förälder som inte frivilligt ställer upp för samtal kring varför umgänget avbrutits skall av domstol kunna föreläggas vid vite att inställa sig för samtal.

De vanligaste orsakerna till varför en förälder inte vill träffa sina barn är att man i besvikelsen över att den man fortfarande älskar tagit ut skilsmässa tror sig straffa denne genom att inte träffa barnen. Några blir så fixerade att de ritar kors på underhållsbidragspostanvisningen. Andra orkar inte med sorgen att lämna barnen tillbaka varannan söndag och att inte få ha en vardagskontakt med barnen. Det är ett stort socialt behov både för barn och den förälder som barnen ej bor hos att de tillförsäkras en vardagskontakt och inte som i dag då man tilldöms en umgängesrätt som begränsas till att omfatta varannanhelgskontakter.

Det förekommer att föräldrar inte vill träffa barnen därför att det kostar pengar då man har barnen hos sig. Dessa föräldrar belastar vårdnadshavaren ekonomiskt genom sitt egoistiska handlande. Sedan finns det en förhoppningsvis liten del föräldrar som på grund av egna intressen inte har tid att ha kontakt med barnen. Barnen mår nog bäst av att inte ha kontakt med en sådan förälder som endast gör dem besvikna.

De föräldrar som av skilda anledningar inte vill ha umgänge med sina barn bör betala ett högre underhållsbidrag för att kompensera vårdnadshavaren för dessa merutgifter.

Striden om vem som skall ha vårdnaden om barnet är det största hotet mot att kunna samarbeta kring barnet i framtiden. Ytterligare en stor bidragande orsak till framtida konflikter är underhållsbidraget, som i dag utdöms efter krångliga regler, där båda parter känner sig otilfredsställda.

Underhållsbidragets storlek skall som i dag inte utdömas av domstol,

utan det skall vara en självklarhet att man skall betala underhåll till barnet, precis som det är självklart att inkomstskatt betalas till samhället. Underhållsbidraget bör fastställas av försäkringskassan och vara baserat på inkomst och det antal barn det föreligger försörjningsplikt för. Underhållsbidraget fastställs för varje inkomstår. Om någon av parterna inte är nöjd med försäkringskassans beslut, bör detta kunna prövas av särskild försäkringsnämnd. Försäkringsnämndens beslut skall kunna överklagas hos domstol.

Huvudsyftet med denna motion är att det i framtiden skall vara ett gemensamt föräldransvar efter skilsmässa eller separation samt att stärka de barns rätt som i dag har umgängesrättsförälder eller ingen kontakt alls med den ena föräldern, dessutom att förhindra att barnen blir ett slagträ i föräldrarnas konflikt. Dessa krav ställer föräldrar, personer som arbetar med skilsmässor samt intresseföreningar, såsom de underhållsskyldigas förening.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av lagstiftning som innebär att vårdnadsutredningar skall vara avslutade inom tre månader,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av lagstiftning som innebär att föräldrar skall åläggas att hos socialförvaltningen diskutera vårdnadsfrågan innan den avgörs,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av skärpta regler för att tillförsäkra en förälder med umgängesrätt möjligheten att faktiskt utöva umgänget,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lagstiftning som innebär att barn i vårdnadstviser får rätt till eget juridiskt ombud,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lagstiftning som innebär att samhället skall bidra med ekonomiskt stöd för reskostnader i vissa umgängessituationer,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lagstiftning som innebär att föräldrar vid äventyr av vite skall kunna åläggas att inställa sig hos socialmyndigheterna för samtal i sådana fall där rätten till umgänge inte fungerar,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lagstiftning som innebär att i tvistiga fall skyldigheten att betala underhållsbidrag alljämt skall bestämmas av domstol men att fastställandet av bidragsbeloppets storlek skall ankomma på försäkringskassan.

Stockholm den 22 januari 1988

Kaj Larsson (s)

Ulla-Britt Åbark (s)